

Register til de 26 Ribeartikler

1. Om valg af sognepræster
2. Om sognepræsternes kvalifikationer
3. Om ægteskabssager
4. Om ægteskabssager i Fyns Stift og Vendelbo Stift
5. Om sognepræsternes privilegier
6. Om præstegårde
7. Om kapellaner
8. Om kirkens ejendom
9. Om sognepræsternes indtægter i købstæder
10. Om sognepræsternes indtægter i små købstæder
11. Om små sognekirker
12. Om bønders tiende
13. Om tiende af kronens slotte og gårde
14. Om husmænd, pebersvende og tjenestefolk
15. Om sognedegnes bolig og indtægter
16. Om sognedegnes aflønning i købstæder
17. At klage over sognepræsterne skal fremføres for provsten
18. Om hospitaler
19. Om Sct. Jørgensgårdes sammenlægning med almindelige hospitaler
20. Om afgift af Sct. Jørgensgårde
21. Om hospitalernes regnskab
22. Om superintendentens enke
23. Om domkirkernes læsemestre
24. Om at kannikerne skal flytte til domkirkerne og gøre tjeneste der
25. Om kirkefred
26. Om at respektere helligdage

De 26 Ribeartikler af 1542

(gengivet med tilføjelse af enkelte ordforklaringer efter Max W. Olsen: *Den danske Kirkeordinants af 1539 og andre Aktstykker vedrørende den lutherske Kirkereformations Indførelse i Danmark*. Udgivet på Nutidsdansk (!), Nyt Nordisk Forlag,1936.)

*Disse 26 Artikler, som paa Religionens Vegne blev bevilgede, stadfæstede og besejede i Ribe, skal holdes tilligemed den rette Ordinants, som blev gennemset og besejlet i **Odense**.*

*Vi, CHRISTIAN, af Guds Naade **Danmarks, Norges, Venders og Goters Konge, gøre alle vitterligt, at eftersom det tidt og ofte er berettet for os, hvorledes vor Reformation og Ordinants, som vi nu for nylig med vort elskelige Danmarks Riges Raad efter lærde Mænds Raad og Samtykke har besejlet og offentligt ladet udkomme, ikke holdes ved Magt eller hidtil har haft sin Fremgang, som det sig burde, og for at vi én Gang for alle maatte finde Raad og Midler, hvormed alting maatte saaledes blive forordnet og bestilt, at samme vor Ordinants kunde des bedre have en god Fremgang, og af og enhver holdes ved Magt, da har vi i dette Øjemed ladet alle vore **Befalingsmænd** (:lensmænd),***

ligeledes alle **Superintendenterne** (: biskopperne) over samtlige Stifter i hele vort Rige **Danmark**, forskrive hid til os i vor Købstad **Ribe** og befalet samme vore Superintendenter, at de skulde optegne alle de Mangler, de vidste af, og som de kunde tænke sig især var en Hindring for samme vor Ordinants, og overgiver os dem i Form af Artikler. Hvilket de ogsaa har gjort. Hvilke samme Artikler vi nu med vort elskelige Danmarks Riges Raad, som nu er tilstede her hos os, har drøftet og overvejet i Nærværelse af vore foran nævnte Befalingsmænd for Stifterne, og vedtaget og stadfæstet paa den Maade, som følger. Hvilke samme **efterfølgende Artikler vi vil alle som én skal holdes ved Magt tilligemed vor Ordinants**, som vi har ladet udgaa om Religionen. Dog skal forannævnte Ordinants alligevel blive ved sin Magt og være ukrænket i enhver Henseende.

1.

For det første: Eftersom Superintendenterne har tilkendegivet os, hvorledes **de menige Sognemænd**, hvor (: når) nogen Sognepræst dør her i Riget, plejer at trættes om at udvælge en ny Sognepræst, - hvor af (: hvorved) tidt og ofte sker, at den Person, som har flest Slægt eller Venner i et Sogn, eller har Flertallet paa sin Side, bliver Sognepræst, hvad enten han er duelig eller lærd nok dertil eller ej – da vil vi, at der hermed herefter skal forholdes saaledes: Naar nogen Sognepræst dør, da skal de menige Sognemænd straks udvælge og udnævne 7 af de ældste og mest agtede Mænd der i Sognet, hvilke samme 7 Mænd skal have Fuldmagt til med **Herredsprovstens** Raad og Samtykke at kaare og udvælge en anden lærd Mand til deres Sognepræst i den døde Præsts Sted. Og den Person, som disse 7 Mænd med Herredsprovstens Raad og Samtykke paa denne Maade udvælger, skal Sognemændene være tilfredse med og lade sig nøje med ham. Og samme Sognepræst, som udvælges paa denne Maade skal straks henvises til **Superintendenten**, i hvis Stift samme Sogn ligger, og af ham eksamineres og overhøres, og siden af Superintendenten sendes til Befalingsmanden for Stiftet og der af ham stadfæstes efter vor Ordinants' Ordlyd. Dog, hvor nogen **Riddersmand** (: adelsmand, herremand) har Kaldsret til nogen Kirke, da skal han selv udvælge og med Provstens Raad beskikke en lærd Mand til Sognepræst ved samme Kirke; dog skal samme Person førend han bliver indsat i samme Sogn, først sendes til Superintendenten og ham eksamineres og overhøres, om han er lærd og god nok til at være Sognepræst.

2.

Ikke maa samme Befalingsmand for Stiftet for Gunst, Gave, af Partihensyn eller Venskab, imod vor Ordinants' Ordlyd stadfæste nogen som Sognepræst, uden han først er eksamineret og overhørt af Superintendenten, om han er lærd og dur til at være Sognepræst; og ejheller maa han tage **Penge** for denne Stadfæstelse, saaledes som det skete i gammel Tid. Langt mindre maa og skal Superintendenterne for Gunst, Gave, af Partiskhed eller Venskab forhindre nogen i at blive Sognepræster, dersom de af forannævnte 7 Mænd dér i Sognet efter Herredsprovstens Raad er dertil udvalgt og er lærde og duelige som Sognepræster.

3.

Eftersom der ogsaa findes stor Uorden i **Ægteskabs- og Horsager**, da har vi derom nu saaledes bevilget og endeligt besluttet, at dermed skal der forholdes saadan: Vi vil, at alle Ægteskabs- og Horsager skal de, som paa vore Vegne har Stifterne i Befaling, sammen med Kapitlerne indstævne

Parterne og ordne Sagerne og ikke besvære Superintendenterne dermed, medmindre der kommer saa store og drabelige Sager for, at de ikke kan ordne dem uden Superintendenternes Raad. Da skal de udsætte samme Sagers Behandling nogen Tid, for at de imedens, enten skriftligt eller mundtligt, kan give Superintendenterne det tilkende og indhente deres gode Raad derom, hvilket Superintendenterne heller ikke skal nægte dem. Men dersom de kan ordne disse Sager ogsaa uden Superintendenternes Raad, da skal de ikke besvære dem dermed.

4.

Og eftersom der ikke er noget Kapitel i vort Land **Fyn, Smaalandene** (: Lolland og Falster) eller i **Vendelbo** (: Vendsyssel) Stift, da skal vore Befalingsmænd i Fyns Stift tage den, som er Prior for Sct. Knuds Kloster, tilgemed nogle af de mest ansete Brødre der, eller nogle andre blandt Sognepræsterne eller lærde Mænd, som bor nærmest ved, og sammen ordne de Sager, som er nævnt i det foregaaende. Paa samme Maade skal vor Befalingsmand i Vendelbo Stift forholde sig og tage de lærde Mænd, som bor ham nærmest, og ordne Sagerne, som foran omtalt. Ligeledes paa Lolland og Falster.

5.

Da Superintendenterne ogsaa har tilkendegivet os, hvorledes Sognepræsterne idelig besværes af **Lensmændene** og paalægges adskillige ny Byrder imod deres Privilegier og ligeledes vor Ordinants, da vil vi hermed have vore Lensmænd forbudt, at de imod Sognepræsternes Privilegier og imod vor Ordinants' Ordlyd paalægger dem nogen ny Byrde, udover hvad de havde i Bispernes Tid efter gammel Sædvane, men tværtimod beskytter disse Privilegier og holder dem i Hævd. Og dersom det viser sig, at samme Befalingsmænd handler herimod og bliver af Superintendenterne derom besøgte eller tilretteviste, da skal de lade sig tilrettevise og gøre godt igen, saa vi ikke altid skal have Møje og Besvær dermed, men vor Ordinants saa meget des bedre maa have sin Fremgang.

6.

Paa samme Maade har vi nu ogsaa bevilget og givet vort Samtykke til, at hvor en Sognepræst har 2 Præstegaarde, skal Præsten bo i den ene og dér nyde fri Oldengæld for sine egne Svin og Ildebrændsel, dersom der er saa megen Skov til Gaarden. Og af den anden Gaard skal han oppebære og nyde al **Afgrøde og Landgilde**. Dog skal Værget (: ejerskabet, bestyrelsen) af samme Gaard blive hos den rette Øvrighed, men saaledes, at de Sognepræster, som tilforn i Bispernes Tid har haft Herligheden af og Raadighed over den anden Præstegaard, de skal ogsaa nu nyde samme Herlighed og Brugsret. Og de, som ikke tilforn har haft nogen Herlighed af eller Raadighed over samme Præstegaarde, skal heller ikke nyde det herefter. Dog skal alligevel Landgildet følge dem. Og om saa er, at der ikke er Skov til den Gaard, som præsten bebor, da skal Sognepræsten frit nyde Oldengæld for sine egne Svin og frit Ildebrændsel i passende Mængde af de Skove, som hører til den anden Præstegaard, hvis der er saa megen Skov til. Dog skal vore Lensmænd have Tilsyn med, at Præsterne ikke forhugger Skovene, som hører til samme deres Præstegaard.

7.

De, som holder Kapellaner, skal ingen Kapellaner holde eller ansætte i samme Sogn, uden de først er eksaminerede og overhørte af Superintendenterne, og Superintendenterne har erklæret dem for gode og egnede dertil.

8.

Og dersom nogen Jord eller Ejendom er kommen fra Kirkerne eller Præstegaardene med Urette, da skal Befalingsmændene for Stifterne tildele dem de samme Ejendomme igen.

9.

Og eftersom det tidt og ofte er berettet for os, at der skal være stor Strid og Uenighed mellem Købstadsmænd og deres Sognepræster om **Sognepræsternes Underhold**, idet Sognepræsterne ikke har saa meget i Indtægt, at de kan leve deraf, og Borgerne er fast uvillige til at understøtte deres Sognepræst, da har vi nu derom saa besluttet, at i alle Købstæder, hvor de har Avl og pløjer og saar, der skal man af samme Afgrøde retfærdelig give Tiende ligesom andre, der har Avl, og alligevel lønne dem med Offer og anden sædvanlig Rente, som de tilforn er blevet enige om. Og for at fornævnte Sognepræster i Købstæderne des rigeligere kan faa deres Ophold, og vi ikke altid skal overløbes derom, har vi undt, at vor Part af samme Tiende hvert Aar skulde deles med Halvparten til Kirkens og den anden Part til Præstens Behov. Og i de Købstæder, hvor der ikke pløjes eller saas saa meget, at Tienden og den anden Indtægt, som deres Sognepræster hidtil har haft, kan forslaa eller er tilstrækkelig til at underholde Sognepræsten med, dér skal Borgerne og Sognemændene sammenlægge Penge af deres egne, saa at deres Sognepræster kan faa tilbørligt Underhold, for at de des bedre kan have og faa dygtige og lærde Sognepræster, som skal undervise dem til deres Sjæls Salighed. – Og hvor der findes flere Sognekirker i en Købstad, og de ikke selv vil eller kan føde deres Sognepræster, **da skal Sognemændene nedbryde én eller flere af dem**, for at de andre des bedre og rigeligere maa holdes ved Magt.

10.

Dersom der ogsaa findes smaa Købstæder, hvor man ikke pløjer eller saar, og Almuen ikke selv formaar at lønne eller underholde deres Sognepræst, der vil vi, at der skal tillægges noget af vor Part af Tienden, saa meget som Almuen behøver som Hjælp for at sikre deres Sognepræst et tilbørligt Underhold, til sig selv, sin Hustru, Børn og daglige Folk. Dog skal **Lensmanden** have Tilsyn med, at Borgerne og Sognemændene ikke af den Grund forhærder sig og ikke giver deres Sognepræst noget, men vil lægge det hele over paa os.

11.

Ligeledes, hvor der i Landsbyen findes smaa Sognekirker, som ikke har Annekser, der skal Befalingsmændene for Stifterne føre tilsyn, og efter Lejlighed til samme Sognepræsts Underhold lægge nogen Del af den Tiende, som tilkommer os.

12.

Ligeledes skal Bønderne ogsaa retfærdeligen give Tiende efter vor Reces' (:forordnings) og Ordinants' Ordlyd og lade sig af Præsten notere, hvor meget de yder. Findes de at have snydt, da skal de straffes derfor efter vor Reces og Ordinants. Og de, som ikke lader sig (deres Tiende) notere, de skal straffes, som om de intet har givet i Tiende.

13.

Ligesaa skal ogsaa vore Lensmænd give Tiende af alle vore og Kronens Slotte og Gaarde, for at andre deraf kan tage godt Eksempel.

14.

Ligesaa de Gadehusmænd (: husmænd med jordløse gårde på landet) og Husmænd, som ikke saar Korn; de skal høste og arbejde hos Sognepræsten én Dag om Aaret i Stedet for at give Tiende. Og alle Pebersvende og Tjenestefolk, som bruger Kornsæd (:dyrker korn), de skal deraf give Tiende efter vor Reces' og Ordinants' Ordlyd, og de skal af Sognepræsten lade sig opskrive under den Straf, som foran staar.

15.

Ligeledes skal Befalingsmændene for Stifterne hver i sit Stift bringe i Erfaring, hvor Degnene ikke selv har Boliger. Da maa de se, hvor de kan give dem Boliger af Kirken. Og dersom de ikke kan give dem det af Kirkerne, da skal de hjælpe dem paa anden Maade, det bedste de kan. Og hver Bonde skal give dem saa meget Korn, som de har givet dem fra Arilds Tid. Og kan det Korn og andet, som Sognemændene nu giver deres Degne, ikke forslaa eller strække til, da skal vore Befalingsmænd forhandle derom med Sognemændene og Degnene, saa at Degnene faar et tilbørligt Underhold, og det gaar ligeligt til paa begge Sider.

16.

Ligeledes i Købstæderne og i de Landsdele, hvor der ikke er saa rigeligt med Korn, at Bønderne kan give deres Degne Korn eller plejer at lønne Degnene hermed, der skal de give dem, som de har givet dem fra Arilds Tid.

17.

*Dersom nogen Bonde har Grund til Klage mod en Sognepræst, da skal han klage over ham for **Herredsprovsten** i det Herred, hvor han bor, og Herredsprovsten skal være pligtig til straks at hjælpe Bonden saa meget, som ret er overfor samme Præstemand, saafremt Præsten ikke vil lade sig stævne til Tinge af Bonden.*

18.

*Ligeledes, da der ogsaa findes stor Uorden med Hospitalerne (:for fattige og syge) her i Riget, idet de, som hidtil har haft Hospitaler i Værge eller Forsvar, mere har søgt deres egen Fordel end de fattiges, da vil vi, at der hermed skal forholdes saaledes for Fremtiden: I hvert almindeligt Hospital skal der ansættes en god, gudfrygtig Mand, enten en ugift, som fører et godt, fromt og kysk Levned, eller en gift uden Børn. Samme Person skal forestaa nævnte Hospital og oppebære og anvende al Indkomsten, den visse og uvisse Rente, til **de** fattiges Ophold og Behov, som er eller med Tiden kommer i Hospitalet, og deraf have Føde, Klæder og Ophold og i alle Maader trofast pleje de fattige, idet han vil og tilsigter deres Gavn og Bedste. Og naar samme Forstander dør, da skal det, han efterlader sig, forblive ved samme Hospital, og de fattige skal være hans Arvinger.*

19.

Og eftersom den spedalske Syge, den almægtige Gud være lovet og velsignet, ikke mere er saa almindelig her i Landet som i gamle Dage, da vil vi, at alle **Sct. Jørgens-Gaarde** og andre smaa Hospitaler, som er stiftet for spedalske, skal sammenlægges med de store Hospitaler, som er i hver Landsdel eller Stift. Og hvad Rente og Gods, som har været tillagt samme Sct. Jørgens-Gaarde og smaa Hospitaler og ikke er forlenede nogen paa Livstid, skal herefter tillægges og blive ved samme **store, almindelige Hospitaler** og anvendes til de fattiges Gavn, og hvert Aar skal der aflægges ordentligt Regnskab derfor.

20.

Og dersom nogen har nogle af de ovennævnte Sct.Jørgens-Hospitaler i Forlening paa Livstid, da skal de ansættes og takseres til aarlig Afgift, som de, der har samme Hospitaler i Forlening, hvert Aar skal udrede til nævnte almindelige Hospitaler.

Og hvor der i de nævnte Sct.Jørgens-Hospitaler endnu findes spedalske, skal de føres til de nærmeste almindelige Hospitaler. Og der skal ved disse almindelige Hospitaler opbygges et passende Hus, enten i Haven eller paa et andet passende Sted i nogen Afstand derfra. I dette Hus skal de spedalske lægges og fra det almindelige Hospitaler have deres Røgt, Pleje, Spisning og Underhold af én og samme Gryde, for at intet skal blive fortæret og spildt til Unytte, og man ikke skal have dobbelte Udgifter.

21.

Ligeledes vil vi ogsaa, at de, som er Forstandere for samme almindelige Hospitaler, hvert Aar for vore Stiftsbefalingsmænd, Superintendenter og Købstadssognepræster aflægges godt og klart Regnskab for alt det, lidt eller meget, som de af samme Hospitalers Rente og Indkomst har oppebaaret og igen udgivet. Og er der et Kapitel boende ved samme Hospital, deltager dets Medlemmer i Regnskabsaflæggelsen. Ligeledes skal Hospitalernes Forstandere ingen Magt have til at optage andre i samme Hospitaler for Gunst eller Gave, af Partihensyn eller Venskab end saadanne, som har det storligen behov, og det sker med Borgmestres, Raads og Sognepræsters Anbefaling og Samtykke.

22.

Naar nogen Superintendenten afgaar ved Døden, skal den Superintendent, som vælges i hans Sted, begive sig til **Domkirken** og overtage samme Stift og Embede, som vor Ordinants foreskriver. Og samme Superintendent, som vælges, skal nyde, bruge og beholde de Rente og Residens, han tilforn havde, i det mindste et ½ Aar derefter og ikke flytte førend til Paaske eller ved Sct. Michaels Dag. Og den afdøde Superintendents Hustru skal blive boende lige saa længe i Superintendentens Residens, og hun skal for sig og den afdødes Børn beholde Halvdelen af det følgende Aars Indtægt, som tilkommer Superintendenten.

23.

De **Kapitler**, som er, hvor der er Domkirker, skal holde en lærd Mand som Theolog og Læsemester; og dersom de ikke ansætter en, som er lærd, og forsørger ham sømmeligt med Underhold og Løn,

da skal Superintendenterne give os det tilkende. Prioren ved Sct. Knuds Kloster skal paa samme Maade holde en lærd Theolog og forsyne ham tilbørligt med Underhold og Løn.

24.

Og de Personer, som er forlenede med Præbende (: intægter i form af naturalier) eller Kannikedømme, skal flytte til Domkirkerne og residere der og gøre Tjeneste efter Ordinantsens Paabud, under (: med fare for) samme Præbenders og Kannikedømmers Fortabelse. Undtagne er de Personer, som er i Cancelliet, er Rentemestre eller andre af vore daglige Tjenere eller saadanne, som er paa Studierejse.

25.

Og eftersom der tidt og ofte er kommet Klage og Kæremål til os om, at mange prygler hverandre i Kirkerne og paa Kirkegaardene, da vil vi, at **Kirkefreden** skal forfølges og straffes efter vor Reces ligesom Tingfred.

26.

Ligeledes de, som ikke helligholder alle Søndage og andre højtidelige Dage, som er berammet og paabudt i vor Ordinants og findes at handle derimod enten med Ægt (: kørsel) eller med Arbejde, de skal, enhver af sit Herskab, straffes derfor ligesom for **Helligbrøde** efter Loven, d.v.s. med 3 Mark.

Til yderligere Vidnesbyrd om, at vi vil, at alle forannævnte Artikler skal opfyldes og ubrydeligt holdes ved Magt af alle vore Undersaatter, gejstlige saavel som verdslige, i alle deres Ord, Punkter og Bestemmelser, som de i enhver Henseende udviser og indeholder, har vi ladet sætte vort Signet neden under denne vor Ordinants.

Givet i vor Købstad **Ribe** Torsdag efter de hl. Apostle Philips og Jacobs Dag **1542** (: 4. Maj 1542).
